

HAUGALAND TINGRETT

DOM

Avsagt: 10.11.2011 i Haugaland tingrett, Haugesund

Saksnr.: 10-099377TVI-HAUG

Dommer: Tingrettsdommer Svein Åge Skålnes

Saken gjelder: Krav om tilbakebetaling av tildelt stønad

Landsrådet For Norges Barne og
Ungdomsorganisasjoner

Advokat Steffen Brandstad

mot

Sos Rasisme

Advokat Arne Heiestad
v/advokatfullmektig Peter Magnus Victor
Hugo Skarbøvig

DOM

Saken gjelder krav om tilbakebetaling av midler som SOS Rasisme har mottatt fra støtteordningen "Frifond organisasjon" for årene 2007 og 2008.

Sakens bakgrunn

SOS Rasisme ble stiftet i 1985 etter fransk modell. Formålet med organisasjonen er å drive antirasistisk arbeid blant barn og ungdom. Organisasjonen ble opprinnelig ledet fra Oslo, men etter at aktiviteten falt på slutten av 1980-tallet, ble det besluttet å opprette tre arbeidsutvalg, som utgjorde sentralleddet i organisasjonen. Disse hadde sine seter i henholdsvis Oslo, Tromsø og Haugesund. Økonomistyringen ble ledet fra arbeidsutvalget i Haugesund og ansvarlig for dette var, og er fortsatt, Kjell Gunnar Larsen.

SOS Rasisme ble medlem i Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, heretter kalt LNU, på midten av 1990-tallet. LNU organiserer i dag 99 ulike organisasjoner innenfor speiderarbeid, kulturarbeid, partipolitikk m.v., og er en frittstående organisasjon, som styres av medlemmene. Medlemsorganisasjonene har til sammen ca 500 000 medlemmer.

I tillegg til å være en interesseorganisasjon for medlemmene, forvalter LNU også ulike offentlige støtteordninger, deriblant støtteordningen Frifond.

Frifond ble opprettet i år 2000 og har som formål å gi støtte til barne- og ungdomsarbeid på lokalplanet. Ordningen finansieres gjennom bevilgninger fra Kirke- og kulturdepartementet og overskuddsmidler fra Norsk Tipping. I tillegg til LNU, forvalter også Norsk teaterråd og Norsk musikkråd midler fra Frifond.

LNU forvalter to støtteordninger innenfor Frifond, Frifond organisasjon og Frifond barn og unge. Denne saken gjelder støtteordningen Frifond organisasjon og midler som er delt ut fra denne.

Styret i LNU har vedtatt retningslinjer for tildeling av midler fra Frifond organisasjon. Disse retningslinjene har vært endret flere ganger under tiden som har gått, etter at ordningen bli innført, men større revisjoner ble foretatt i 2006 og 2009.

Det fremgår av retningslinjene for Frifond organisasjon at den er en støtteordning, opprettet av Stortinget, for å bedre de økonomiske rammebetingelsene for demokratisk og medlemsbasert aktivitet i det lokale og frivillige organisasjonsarbeidet.

For søknadsåret 2005 fremgår det av retningslinjenes pkt. 4 at følgende kriterier må være oppfylt for at en nasjonalorganisasjon skal få tilskudd fra LNU:

Når en organisasjon søker om tilskudd fra LNU s forvaltning av midler fra Frifond organisasjon , skal søknaden inneholde følgende opplysninger:

- *Antall tellende medlemmer i grunnlagsåret. (Med tellende medlemmer menes en person som per. 31. desember i grunnlagsåret er under fylte 26 år og individuelt og frivillig har meldt seg inn i en organisasjon. Medlemmet skal ha betalt kontingent for grunnlagsåret.)*
- *Antall tellende lokallag i grunnlagsåret. (Med tellende lokallag menes et lag som er en selvstendig enhet i organisasjonen, som har vedtekter, minst fem tellende medlemmer og et eget styre valgt av og blant medlemmene. Fylkeslag som fungerer som lokallag regnes som tellende lokallag. Arbeidsgrupper, underavdelinger og lignende som er tilknyttet et lokallag regnes ikke som egne, tellende lokallag.)*
- *Dokumentasjon av opplysningene.*
- *Dersom disse grunnlagsdata blir godkjent, mottar hver nasjonale organisasjon en sum som består av et grunntilskudd stort 75 000 kroner og et variabelt tilskudd der 55 % tildeles på grunnlag av antall tellende lokallag og 45 % tildeles på grunnlag av antall tellende medlemmer i grunnlagsåret.*
- *Søknadsfrist for hvert år vil bli fastsatt av LNU og utlyst ved kunngjøring av midlene.*

For 2007 ble tildelingskriteriene endret og pkt. 4 hadde da slik ordlyd:

Støtteordningen har følgende inngangskrav (nye for 2007):

- *Organisasjonen må ha minst tre tellende lokallag (Med tellende lokallag menes et lag som er en selvstendig enhet i organisasjonen, som har vedtekter, minst fem tellende medlemmer og et eget styre valgt av og blant medlemmene. Fylkeslag som fungerer som lokallag, regnes som tellende lokallag. Arbeidsgrupper, underavdelinger og lignende som er tilknyttet et lokallag regnes ikke som egne tellende lokallag.)*
- *Organisasjonen må ha minst 100 tellende medlemmer(Med tellende medlemmer menes en person som per 31. desember i grunnlagsåret er under fylte 26 år, og individuelt og frivillig har meldt seg inn i en organisasjon. Medlemmet skal ha betalt kontingent for grunnlagsåret.)*

Når en organisasjon søker om tilskudd fra LNU s forvaltning av midler fra Frifond organisasjon , skal søknaden inneholde følgende opplysninger:

- *Antall tellende medlemmer i grunnlagsåret*
- *Antall tellende lokallag i grunnlagsåret*
- *Dokumentasjon av opplysningene som angitt i søknadsskjemaet.*

- *Dersom disse grunnlagsdata blir godkjent, mottar hver nasjonale organisasjon en sum som består av et grunntilskudd på maksimalt 75 000 kroner, begrenset oppad til størrelsen på variabelt tilskudd(nytt for 2007) og et variabelt tilskudd der 50 % tildeles på grunnlag av antall tellende lokallag og 50 % tildele på grunnlag av antall tellende medlemmer i grunnlagsåret(nytt for 2007).*
- *Søknadsfrist for hvert år vil bli fastsatt av LNU og utlyst ved kunngjøringen av midlene.*

SOS Rasisme har årlig søkt om støtte fra Frifond organisasjon etter at ordningen ble innført.

I tillegg til å søke støtte fra Frifond organisasjon til støtte for organisasjonens lokale aktivitet, har SOS Rasisme også søkt grunnstøtte fra Fordelingsutvalget i Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. Dette er et forvaltningsorgan som fordeler driftsstøtte til sentralenheten i organisasjonene. Også fordelingen av denne støtten er basert på antall tellende medlemmer og antall tellende lokallag. Fordelingen skjer i henhold til forskrift FOR 2007-11-29 nr. 1346. Denne forskriften avløste tidligere forskrifter. Bestemmelsene som har betydning for denne saken har dog vært uendret i perioden som har betydning for denne saken.

I søknadsskjemaet for tildeling av Frifondmidler, ble organisasjonen, som søkte støtte, bedt om å krysse av for om det også var søkt om støtte til organisasjonens sentralledd fra Fordelingsutvalget. Bakgrunnen for at denne informasjonen ble innhentet, var at LNU la de samme grunnlagstallene til grunn for behandlingen av søknaden som var gitt til Fordelingsutvalget.

I søknaden om Frifond organisasjon for 2007 krysset SOS Rasisme av for at det også var søkt støtte fra Fordelingsutvalget.

I vedlegg 1 til søknaden, datert den 2/3 januar 2007, undertegnet av styreleder Trond Thorbjørnsen og daglig leder Kjell Gunnar Larsen, er det oppgitt at SOS Rasisme hadde 37 873 tellende medlemmer og 102 tellende lokallag pr. 31. desember 2005, som var grunnlagsåret for søknaden. Søknaden var også vedlagt særattestasjon fra organisasjonens revisor Sigurd Østensen i KPMG AS. Denne er datert 29. september 2006.

Den 25. juni 2007 sendte LNU ut Akseptskjema Frifond organisasjon, der det fremkom at SOS Rasisme var tildelt kr. 4 531 228 i støtte fra Frifond organisasjon. Det ble videre opplyst at midlene ville bli utbetalt når SOS Rasisme hadde sendt revisorattest for Frifondtilskuddet for 2006. I skjemaet var det også tatt inn følgende erklæring, som skulle undertegnes av organisasjonen:

Vi bekrefter å ha satt oss inn i retningslinjene og formålet med støtteordningen, og at tilskuddet vil bli forvaltet i tråd med dette, og vilkår gitt i tilsagnsbrev fra LNU.

Vi er også kjent med at rapportskjemaet (regnskapsoversikt over utbetalinger til lokallag og administrasjonsutgifter knyttet til disse transaksjonene) skal oversendes LNU innen 10. desember 2007, og at denne oversikten må være revisorgodkjent.

Vi er videre kjent med at LNU forbeholder seg retten til å kontrollere regnskapet med originalbilag. Vi er innforstått med at vi må betale tilbake eller søke om omdisponering av eventuelle ubenyttede midler.

Akseptskjemaet er undertegnet av Kjell Gunnar Larsen den 27. juni 2007.

I forbindelse med at stønadsmidlene fra Norsk Tipping ble utbetalt på et noe senere tidspunkt, mottok SOS Rasisme ytterligere kr. 270 267 fra Frifond organisasjon. Akseptskjema 2, med tilsvarende ordlyd som beskrevet ovenfor, ble sendt organisasjonen den 9. oktober 2007. Skjemaet ble undertegnet av Larsen den 15. oktober 2007 og returnert til LNU.

SOS Rasisme fikk etter dette utbetalt Frifondmidler på til sammen kr. 4 801 494 for året 2007.

SOS Rasisme søkte på tilsvarende måte om stønad for året 2008. Det ble opplyst at SOS Rasisme hadde 38 935 tellende medlemmer og 129 tellende lokallag pr. 31. desember 2006, som var grunnlagsår for søknadsåret 2008. Søknaden var også dette året undertegnet av styreleder Trond Thorbjørnsen og daglig leder Kjell Gunnar Larsen. Søknaden var videre vedlagt særattestasjon fra organisasjonens revisor.

Av Akseptskjema datert 1. juli 2008, som inneholdt samme egenerklæring som skjemaet for 2007, fremkommer at SOS Rasisme ble tildelt kr. 4 907 005 for år 2008. Kjell Gunnar Larsen undertegnet på akseptskjemaet, som ble mottatt av LNU den 8. september 2008.

Etter dette ble stønaden for 2008 utbetalt med kr 4 907 005,-.

I begynnelsen av februar 2009 ble SOS Rasisme, som en blant 21 av stønadsmottakerne for Frifond organisasjon, varslet om at organisasjonen ville bli gjenstand for kontroll av Frifondsmidlene.

SOS Rasisme hadde i mellomtiden også søkt om stønad for 2009. Tilsagnsbrev ble sendt fra LNU i slutten av juni 2009, men det ble tatt forbehold om at utbetaling var avhengig av at forvaltningen av midlene for søknadsåret 2008 ble godkjent.

Kontrollbesøk ble gjennomført den 20. august 2009, og foregikk i SOS Rasisme sine lokaler i Haugesund. LNU var representert ved daværende nasjonale konsulent, nåværende fungerende generalsekretær Lasse Narjord Thue og Rune Brandal Myklebust, mens SOS Rasisme var representert ved Kjell Gunnar Larsen, samt at Bjarne Stokke og Henrik Ormåsen var til stede under gjennomgangen av medlemslistene.

LNU utarbeidet en rapport fra tilsynsbesøket, som ble oversendt SOS Rasisme den 25. september 2009. I rapporten ble det stilt 37 spørsmål knyttet til driften av SOS Rasisme og forvaltningen av tilskuddsmidlene. Det ble videre varslet at det kunne bli aktuelt å kreve tilbakebetalt hele, eller deler av tilskuddet for 2008, og at utbetalingen av tilskuddet for 2009 ble stilt i bero. Rapporten var undertegnet av generalsekretær Tale Hungnes og Lasse Narjord Thue.

I brev av 23. oktober 2009 besvarte SOS Rasisme, ved Kjell Gunnar Larsen, rapporten og spørsmålene fra LNU. Etter ytterligere korrespondanse mellom partene, ble det avholdt et nytt møte i SOS Rasisme sine lokaler i Haugesund den 18. desember 2009. Til stede på dette møtet var Karl Gjerdrum og Lasse Birkeland fra Fordelingsutvalget. Fra LNU møtte Synnøve Seljeflodt og Lasse Narjord Thue. Fra Integrerings og mangfoldsdirektoratet, en annen av stønadsgiverne til SOS Rasisme, møtte Ragnhild Dugstad. Fra SOS Rasisme møtet Kjell Gunnar Larsen og Thorbjørnsen, samt organisasjonens revisor Sigurd Østensen.

Etter dette møtet trakk LNU, i brev av 29. desember 2009, tilbake tilsagnet om støtte for søknadsåret 2009. SOS Rasisme påklaget dette vedtaket, men LNU sitt interne klageutvalg opprettholdt vedtaket.

I brev av 26. april 2010 fra advokat Steffen Brandstad, ble SOS Rasisme varslet om at LNU ville kreve tilbakebetaling av støtten som var gitt i 2007 og 2008, til sammen kr. 9 708 501,-, og at det om nødvendig ville bli tatt rettslige skritt. Henvendelsen ble ikke besvart av SOS Rasisme.

Den 21. juni 2010 mottok Haugaland tingrett stevning i saken fra advokat Brandstad, på vegne av LNU, med påstand om at SOS Rasisme skulle dømmes til å betale kr. 9 708 501,- med tillegg av lovens rente. I stevningen ble det også fremsatt begjæring om at saken skulle overføres til Oslo tingrett.

Ved tilsvar av 6. september 2010 tok SOS Rasisme, ved sin daværende prosessfullmektig Geir Olsen, til motmæle og krevde seg frifunnet. SOS Rasisme motsatte seg videre at saken ble overført til Oslo tingrett.

Retten tok ikke kravet om overføring av saken til følge. I februar 2011 overtok advokat Arene Heiestad som prosessfullmektig for SOS Rasisme, og advokatfullmektig Peter

Skarbøvik ble senere antatt som rettslig medhjelper. Hovedforhandling i saken ble berammet til den 21. mars 2011, men måtte utsettes på grunn av uavklarte spørsmål knyttet til fremleggelse av bevis i saken.

Ny hovedforhandling ble etter dette berammet og avholdt i perioden fra 24 oktober 2011 til 4. november 2011. Partene møtte og forklarte seg og det ble hørt til sammen 22 vitner, hvorav 13 vitner ble avhørt gjennom fjernavhør.

Det ble foretatt slik dokumentasjon som fremkommer av rettsboken.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner sitt påstandsgrunnlag

LNU sørger for at midlene som blir tildelt organisasjonen blir viderefordelt i medlemsorganisasjonene i tråd med forutsetningene som er vedtatt av Stortinget og som følger av bevillingsbrevet.

Dersom en eller flere av medlemsorganisasjonene, som er med i LNU, misbruker ordningen, går dette på bekostning av de øvrige medlemmene, som da får mindre støtte. Av denne grunn har LNU konsekvent slått ned på misbruk av midler, og det er flere eksempler på dette. Denne saken står likevel i en særstilling nå det gjelder størrelse og omfang.

Regelverket, som ligger til grunn for tildelingen av midler fra Frifond organisasjon, bygger bl. annet på Barnekonvensjonen art. 15, som anerkjenner barnets rett til organisasjonsfrihet og frihet til å delta i fredelige forsamlinger. Fra dette kan det gjøres unntak ved nasjonal love etter bestemte vilkår.

I barnelovens § 32 er det fastslått at barn som er fylt 15 år avgjør selv spørsmål om valg av utdanning og om å melde seg inn i eller ut av foreninger. Unntak fra dette vil være konvensjonsstridig.

Videre er det i det såkalte Stensrudutvalget NOU 1997 : 1 side 90 uttalt følgende:

”Det enkelte medlem skal ha meldt seg inn i organisasjonen individuelt og frivillig. Dette utelukker kollektive innmeldinger, der f.eks. en forening samlet foretar innmelding. For dem under 15 år må man forstå kravet om selv å ha meldt seg inn, slik at innmelding ved verge er jevngodt.”

Det foreligger en uendret praksis over mange år. Dette går bl. annet frem av brev fra Barne- og familiedepartementet til Fordelingsutvalget av 20. mars 1998.

Forskriftene fra 2002, 2005 og 2007, som regulerer utdeling av midler fra Fordelingsutvalget har også vært uendret. Dette gjelder § 6 som regulerer kravet til individuell innmelding og § 8, som regulerer kontingentinnbetaling.

Retningslinjene for LNU har også vært uendret og sammenfallende med Fordelingsutvalgets regler i den samme perioden. Dette støttes av vitneforklaringer fra ulike stønadsgivere. Reglene framstår som enkle, både å forstå og å praktisere. Dersom det foreligger uklarhet, er terskelen svært lav for å kunne kontakte LNU for å få avklaring. I denne saken må det legges til grunn at SOS Rasisme har hatt stor kontinuitet på ledersiden, og det er fremkommet både fra vitner og fra Kjell Gunnar Larsen selv, at SOS Rasisme kjenner regelverket godt.

Det er videre et krav i regelverket at det skal være demokrati, både i sentralledet og lokallagene i organisasjonen, som mottar stønad fra Frifond organisasjon. Lokallaget skal ha eget styre, som er valgt av og blant medlemmene. Lokallagene skal være en selvstendig enhet og skal ha selvstendig råderett over midlene. Dette kommer klart fram i retningslinjene fra LNU og i forskriften som regulerer Fordelingsutvalgets tildeling § 9. Også her er det tale om lettfattelige regler, som har vært uendret over mange år.

Det rettslige grunnlaget for kravet om tilbakebetaling er retningslinjenes pkt. 15. Vilkårene for å kreve tilbakebetaling er utvilsom utløst etter dette regelverket, men tilbakebetalingskravet vil også følge av ulovfestede regler.

Det er påvist gjennomgående brudd på LNU sine retningslinjer over lang tid, og det er bevist med stor sannsynlighetsovervekt at SOS Rasisme har begått omfattende og bevisste brudd på retningslinjene.

Bevisførselen har videre vist at misligholdet er vesentlig. Ved denne vurderingen må det for det første legges vekt på avvikets karakter. Det er tale om en stønadsordning som bygger på tillit, og denne tilliten er brutt. Videre er det tale om et avvik som har et betydelig omfang. Det må foretas en objektiv bedømmelse av avviket og det hele må vurderes opp mot retningslinjene, som ligger til grunn for tildeling, som er klare og enkle.

Det er videre tale om flere brudd på retningslinjene, som kumuleres. Det må også legges til grunn at forholdet som er avdekket har stor betydning for LNU som stønadsgiver. LNU har et ansvar overfor departementet, som har gitt LNU ansvaret for å fordele midlene, og misligholdet rammer også de øvrige medlemmene i LNU hardt. Dette er forhold som må ha vært klart synbart for SOS Rasisme.

Det må videre anses bevist at det foreligger grov skyld fra SOS Rasisme. Det er mye som taler for at foreligger forsettlig handlinger fra SOS Rasisme sin side, noe som bl. annet støttes av det forhold at departementet, etter vurdering fra Regjeringsadvokaten, har

anmeldt SOS Rasisme for dokumentfalsk og bedrageri, mens Oslo kommune, etter vurdering fra kommuneadvokaten, har krevd tilbakebetaling av midler som er tildelt.

Pengene, som er utdelt fra Frifond organisasjon, er ytelser som lar seg tilbakeføre.

Det må videre legges til grunn at SOS Rasisme, gjennom akseptskjemaene, har godtatt retningslinjene fra LNU. Dette kommer klart frem i dokumentene, og det er ikke påvist at SOS Rasisme noen gang har tatt forbehold i forhold til disse retningslinjene.

Retningslinjene er demokratisk vedtatt av LNU sine styrende organer, og der SOS Rasisme, gjennom sitt medlemskap, har hatt mulighet til å påvirke retningslinjene. Det er ikke urimelige regler og disse har vært likelydende over mange år og har også vært praktisert på samme måte over år. Kjell Gunnar Larsen har selv vist til retningslinjene og det har aldri kommet fram at SOS Rasisme ikke anser seg bundet av disse.

Når retten skal vurdere bevisene i saken, må det legges til grunn at SOS Rasisme har hatt hånd om de avgjørende bevisene i saken. SOS Rasisme har konsekvent motsatt seg å opplyse saken, og de har nektet å framlegge bevis de selv sitter med, til tross for at de har hatt sterke oppfordringer til dette. De har alene hatt hånd om medlemslistene, men har ikke villet legge disse fram. De har derfor gått glipp av muligheten til å kunne bevise at organisasjonen har fulgt regelverket, slik de hevder å ha gjort.

Helt siden saken startet i august 2009 har SOS Rasisme sabotert å opplyse saken. Heller ikke rettens avgjørelse under hovedforhandlingen om fremleggelse av medlemslistene for grunnlagsårene 2005 og 2006 er etterkommet. Listene fra 2005 er ikke fremlagt i det hele tatt, og forklaringen om at disse ikke lenger finnes, verken i skriftlig eller elektronisk form, står ikke til troende.

Listene som er fremlagt for 2006 er lagt fram for sent og i sabotert stand, slik at det er nærmest umulig å foreta en etterprøving av om medlemstallet er slik det blir hevdet og at dette er korrekt.

Videre har Bjarne Stokke, som innehar en sentral rolle i SOS Rasisme, unndratt seg vitneplikten med viten og vilje.

Flere av vitnene til SOS Rasisme opplyste i sine vitneforklaringer at det var ført regnskap i deres lokallag og at disse ble sendt til sentralledet i Haugesund. Regnskapene er ikke lagt fram, til tross for at det følger av organisasjonens vedtekter, både fra 2007 og 2008, at slike regnskap skal føres.

Alle disse forholdene fører til at det er SOS Rasisme som må ha bevisbyrden i saken.

Når det gjelder bruken av midlene som ble tildelt fra Frifond organisasjon, har SOS Rasismes egen bevisførsel påvist en rekke forhold, som er i strid med retningslinjene.

Bl. annet er en større del av Frifondmidlene havnet i sentralledet en de 5 prosentene som retningslinjene tillater. Dette har skjedd ved at det er brukt av lokale midler til å betale lønn for arbeid som er utført i sentralledet. Sentralledet har videre disponert reisestøtte av midler som skulle vært disponert lokalt.

Videre har det, ved nedleggelse av lokallag, blitt overført betydelige midler til sentralledet og disse har blitt værende der.

Det er også betalt ut Frifondmidler til idrettsaktivitet som er organisert i NIF. Støtte til idrettsaktiviteter skal skje gjennom idrettens organisasjoner og der et derfor i strid med retningslinjene og formålet med Frifond organisasjon å bruke midlene på denne måten.

Også vervekampanjen Operasjon Tyndepunkt er et sentralledet tiltak, som ikke er knyttet til noe lokallag. De som ble vervet gjennom denne kampanjen ble plassert i lokallag etter sentralledets forgodtbefinnende.

Lokallag ble videre presset til å bruke av sine Frifondmidler til å yte lån til Aktivisteiendom AS. Dette er ikke en lokal aktivitet og lånene var på toppen usikrede.

Når det så gjelder grunnlagstallene, har bevisførselen vist at det foreligger et massivt juks i forhold til familiemedlemmer og medlemmer som er vervet etter 1. juli.

SOS Rasisme kan ikke høres med sin tolking av hva som skal defineres som tellende familiemedlemmer. LNU legger til grunn at en verge kun kan melde inn de av sine barn som er under 15 år. Når barnet er over 15 år og fram til det er 26 år, må det selv melde seg inn i organisasjonen.

Heller ikke SOS Rasisme sin forståelse av de såkalte 1. juli medlemskapene kan legges til grunn. En person som melder seg inn i en organisasjon etter 1. juli kan betale kontingent for begge år samtidig. Det kan imidlertid ikke være slik at det kun skal betales en kontingent, som skal gjelde for vervingsåret og det påfølgende år.

Det er videre funnet omfattende og alvorlige brudd gjennom dobbeltføring av medlemmer, falske navn m.v for samtlige år. Avvikene er for omfattende til at dette kan forklares med slurv.

Alt i alt er det ved gjennomgangen funnet så store avvik at det ikke er mulig å feste lit til medlemslistene og tallene som oppgis fra SOS Rasisme.

Mange av lagene som det er krevd støtte for er ikke tellende etter retningslinjene. Det er likeledes oppgitt ulike medlemstall og antall lokallag til forskjellige stønadsgivere. SOS Rasisme har opplyst at de har fulgt samme praksis i alle år, og retten må derfor kunne legge til grunn at funn som er gjort i listene fra bl. annet 2008 også finnes i listene for de øvrige år, herunder grunnlagsårene 2005 og 2006. I og med at SOS Rasisme sine vitner har forklart at det ikke var kultur for fusk i lokallagene, må dette fusket ha skjedd i sentralleddet.

Da revisor ble vist et eksempel fra medlemslisten under hovedforhandlingen mente han at listene nærmest så manipulerte ut.

Demokratikravet i retningslinjene fra LNU er heller ikke oppfylt. Det er de samme personene som går igjen i svært mange roller i SOS Rasisme, både som tillitsvalgte og ansatte. Bevisførselen har videre vist en tøff opptreden overfor personer som har opponert mot ledelsen. Bevisførselen har også vist at flere styremedlemmer ikke har vært medlemmer av lokallagene og der det ved et tilfelle har vært to stykker til stede på et årsmøte der ingen av dem var medlem. Det er heller ingen særlig lokal aktivitet i svært mange av lagene. I lokallaget i Haugesund ble kun 353 medlemmer, av til sammen 5 700 medlemmer, innkalt til årsmøte, og der bare mellom 20 og 30 personer møtte opp.

SOS Rasisme har på et alt for sent tidspunkt under hovedforhandlingen anført at LNU har reklamert for sent. Dette er en anførsel som må prekluderes i medhold av tvistelovens § 9-16.

Angående realiteten knyttet til reklamasjonsspørsmålet, anføres at det ble reklamert i rimelig tid. Det må tas utgangspunkt i at det er SOS Rasisme som har gitt de gale opplysningene og revisor har attestert på at opplysningene er korrekte. Hele systemet med tildeling av Frifond organisasjon er basert på tillit, og det er en krevende oppgave å avdekke misbruk. Det måtte derfor omfattende arbeide til for å avdekke sviket fra SOS Rasisme sin side. Uansett foreligger det grov skyld fra SOS Rasisme sin side.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner sin påstand

- 1. SOS Rasisme dømmes til å betale et beløp utmålt etter rettens skjønn begrenset oppad til kr. 9 708 501 til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner med tillegg av lovens rente fra 26. mai 2010 til betaling skjer.*
- 2. SOS Rasisme dømmes til å betale sakskostnader til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner med tillegg av lovens rente fra to uker etter dommens forkynnelse til betaling skjer.*

SOS Rasisme sitt påstandsgrunnlag

Innledningsvis avvises at SOS Rasisme bevisst har omgått regelverket. SOS Rasisme har vært kjent med regelverket og har holdt seg innenfor dette.

Videre anføres st det er LNU som har bevisbyrden i saken. Det er riktig at bevisbyrden kan snus, men i dette tilfellet gjorde SOS Rasisme, allerede i tilsvaret, LNU oppmerksom på at medlemslistene for årene 2007 og 2008 ikke var relevante for saken. I det påfølgende prosesskrivet svarte LNU sin prosessfullmektig at innholdet i tilsvaret ikke endret deres syn på saken.

Når det gjelder spørsmålet om for sen reklamasjon fra LNU sin side, så kan denne anførselen ikke prekluderes, idet spørsmålet om for sen reklamasjon er et av vilkårene som må vurderes i forbindelse med spørsmålet om LNU kan heve avtalen med SOS Rasisme.

Det foreligger ingen kultur i SOS Rasisme for å føre opp falske navn på medlemslistene. SOS Rasisme ønsker ikke støtte for medlemmer som ikke finnes og er innstilt på at støtten kan reduseres for de få medlemmene som dette gjelder. Det aksepteres at listene inneholder feil, men at feilene på langt nær har det omfanget som LNU anfører. Etter å ha gjennomgått de påpekninger som LNU har gjort under saken, kan det, etter SOS Rasisme sin vurdering, ikke foreligge mer enn ca 220 medlemmer som er feil.

Det denne saken i realiteten dreier seg om er hvordan reglene knyttet til familiemedlemskap er å forstå. Forskjellen på antallet tellende medlemmer er i stor grad knyttet til hvordan en definerer hovedmedlem og familiemedlem.

Når saken skal avgjøres må retten tolke kontrakten mellom partene og ikke forskriften som regulerer virksomheten til Fordelingsutvalget. Retten må se om det i henhold til avtalen mellom partene foreligger en kontraktsrettslig mangel.

Det må også foretas en avgrensning mot forvaltningsretten, og retten må legge til grunn at dette ikke er forvaltningsrett. LNU er ikke et forvaltningsorgan og derfor kan det heller ikke trekkes paralleller til andre stønadsgivere som har vært omtalt i saken, og som har sin virksomhet regulert av bl. annet Forvaltingsloven.

Denne saken må avgjøres etter ulovfestet obligasjonsrett og retten skal kun ta standpunkt til et spørsmål, og det er om vilkårene for å heve avtalene mellom partene er til stede.

For at heving skal finne stede må det foreligge en hjemmel. Hjemmel må i denne saken finnes i den ulovfestede obligasjonsretten. Det er tre kontrakter som kreves hevet, det gjelder to kontrakter i 2007 og en kontrakt i 2008. For øvrig bemerkes at det ikke fremstår som klart hva som er kontraktene i saken.

SOS Rasisme legger til grunn at søknadene for 2007 og 2008 er dokumenter som ligger forut for avtalen. Tilsagnet fra LNU må derfor anses som tilbudet og akseptbrevet fra SOS Rasisme er aksepten i avtalen. Avtaledatoen blir derfor datoen da tilbudet er akseptert.

De tre avtalene må vurderes hver for seg og det er ikke gitt at det er samme regelsett som gjelder for alle kontraktene.

SOS Rasisme er av den oppfatning at det skal mer til for å heve avtalene etter LNU sine retningslinjer pkt. 15 enn det som følger av alminnelig obligasjonsrett. I tillegg til at LNU må bevise at det foreligger et vesentlig kontraktsbrudd må det også bevises at SOS Rasisme bevisst har gitt uriktige opplysninger. Det må bevises forsett på grensen mot overlegg. Videre må det påvises at de uriktige opplysningene er gitt for å oppnå en ønskelig følge.

Pengene som er gitt i støtte, er brukt i lokallagene og er derfor ikke i behold. Det er derfor ikke kurant å føre pengene tilbake.

SOS Rasisme har forsøkt å avklare om det forelå feil i medlemslistene, da dette ble et tema. I 2008 sendte organisasjonen brev til alle de ca 15 000 hovedmedlemmene, for å avklare om de som fikk kontingentkravet var medlemmer og at de som var ført opp som familiemedlemmer hadde slik status. Det ble da avdekket svært få feil, og de tilfellene der feil ble avdekket ble rettet.

SOS Rasisme registrer ikke medlemmer før betaling av kontingent er registrert på bankkonto. Revisor Østensen bekreftet at han hadde foretatt stikkkontroll blant 20-25 medlemmer, og han fant ikke feil hos noen av disse. Det samme ble bekreftet av revisor Lillebø. Det må også vektlegges at samtlige vitner opplyste at det ikke var kultur i SOS Rasisme for å føre på falske medlemmer.

Revisor Østensen opplyste at han hadde satt seg inn i reglene, herunder reglene om familiemedlemskap, og mente at det som SOS Rasisme gjorde var innenfor reglene. SOS Rasisme måtte kunne feste lit til at det de gjorde var riktig når revisor bekreftet dette, og det kan uansett ikke være tale om bevisste feil, når de har stolt på revisor sin bekreftelse.

SOS Rasisme har hatt et ønske om å få flest mulig medlemmer, men har selvsagt ikke fusket med listene for å oppnå dette. Medlemstallene er det KPMG sine revisorer som har ført i pennen, og de må derfor å ha et selvstendig ansvar for at disse tallene er korrekte.

Det er SOS Rasisme sentralt som er avtalepart. Lokallagene er egne rettssubjekter og sentrallet har begrenset instruksjonsrett overfor lokallagene.

Når det gjelder tolkingen av kontraktene må det legges til grunn at det er tale om en avtale som inneholder et klart preg av støtte eller gaveelement. Dette tilsier at obligasjonsretten er lite egnet til å regulere forholdet.

Det må legges til grunn at det kun er hovedforpliktelsen som kan heves og ikke biforpliktelsen. LNU sin hovedforpliktelse er å utbetale stønaden til SOS Rasisme innen en viss tid etter at kontraktene er undertegnet, og SOS Rasisme sin hovedforpliktelse må antas å være at sentralledet skal utbetale stønaden videre til lokallagene.

Retten må legge til grunn at SOS Rasisme har betalt pengene til lokallagene i 2007. Det er ikke ført bevis for noe annet. Hva pengene der blir brukt til er ikke sentralledets ansvar. Dersom så er tilfelle er dette en uklarhet ved avtalen som LNU må ha risikoen for.

SOS Rasisme sin biforpliktelse etter avtalene er å gi riktige medlemstall. Siden dette er en biforpliktelse, kan det ikke foretas heving på dette grunnlag.

Videre anføres det fra SOS Rasisme sin side at det ikke er reklamert i rett tid og at det derfor ikke kan foretas hevning av kontraktene. Dersom LNU mente at det forelå feil ved medlemslistene skulle de gitt SOS Rasisme anledning til å rette disse. Dette har SOS Rasisme aldri fått anledning til og det er heller ikke reklamert fra LNU sin side.

Kravene for 2007 må derfor anses bortfalt på grunn av mangelfull reklamasjon.

Når det gjelder kravene for 2008 anføres at det heller ikke her er reklamert. Brevet fra LNU av 25. september 2009 kan muligens oppfattes som reklamasjon, men retten må legge til grunn at sentrale personer i LNU fikk kunnskap om mulige feil i SOS Rasisme sine medlemslister på våren og fram mot sommeren 2009. En reklamasjonsfrist på 8 uker må være det maksimale i dette tilfellet, og reklamasjon i slutten av september må derfor anses som for sent fremsatt. Det kan derfor heller ikke gjøres noe krav gjeldende mot SOS Rasisme for 2008.

Subsidiært anføres det for 2008 at det heller ikke er grunnlag for å kreve tilbakebetalt midler på grunn av manglende demokrati. Det avvises at SOS Rasisme ikke er en demokratisk organisasjon, men uansett er dette et forhold som ikke har noe å gjøre i denne saken.

Når det så gjelder selve mangelsvurderingen anføres at når det gjelder hvem som skal anses som medlem, så må dette avgjøres ut fra vanlige avtalerettslige tolkingsprinsipper. I den grad det foreligger uklarhet, må dette gå ut over LNU som har utformet regelverket.

Det må legges til grunn at det ikke er noe krav til kontingent for de årene som er aktuelle. Det vil derfor kunne kreves en kontingent på et øre, som vil dekke kontingenten for en hel

familie i to år. Formålet med kontingenten er å bekrefte medlemskapet. Når det gjelder tolkingen av SOS Rasisme sin egne regler om kontingent, så er SOS Rasisme best til dette.

Forståelsen av kampanjemedlemskap må være slik at kontingenten, som betales etter 1. juli gjelder for hele familien i verveåret og det påfølgende året. Kampanjemedlemskapet kombinerer familiemedlemskap og 1. julimedlemskap. 1. julimedlemskapet innebærer at den innbetalte kontingenten gjelder for betalingsåret og det påfølgende året.

Det må også vær opp til SOS Rasisme å bestemme i hvilket lokallag det enkelte medlem skal plasseres. Dersom medlemmet er misfornøyd med dette, kan det melde seg ut av organisasjonen eller be om å bli flyttet til annet lokallag. Det må også være slik at et medlem kan være medlem av flere lokallag, og det er ikke noe krav om at en skal være medlem i lokallaget der en bor.

Spørsmålet om forståelsen av familiemedlemskap er sentralt i saken. Familiemedlemskap er fullt ut akseptert i som medlemskap. Dette fremgår både av forskriften som regulerer tildelingen fra Fordelingsutvalget og av brevet fra departementet til Fordelingsutvalget fra 1998. Når forskriften skal tolkes må det legges vekt på at forskriften ikke er gitt med hjemmel i lov, slik at vanlige tolkingsregler ikke kan brukes. Det må legges vesentlig vekt på hva Stortinget har ment om familiemedlemskap, som ikke har vært sammenfallende med hva departementet har ment om dette. Det vises også til uttalelse i NOU 2006 : 13.

Det må legges til grunn at familiemedlemmene ikke skal være like aktive som hovedmedlemmet, men må anses som støttemedlemmer. Familien må slik sett vurderes som en helhet.

SOS Rasisme har ca 15 000 hovedmedlemmer, og de øvrige medlemmene er familiemedlemmer. Det er kun hovedmedlemmene som mottar avisen Aktivisten, som har hatt et opplag på ca 20 000.

SOS Rasisme aksepterer at det har vært godkjent og ført inn medlemmer som ikke skulle vær registrert. Dette skyldes at arbeidet er utført av frivillige aktivister, der bl. annet noen er av utenlandsk opprinnelse og derfor ikke er så gode på norske navn. I tillegg kan enkelte av verveskjemaene være utfylt på en slik måte at de kunne være egnet til feilregistrering. Uansett har sentralledet, som har foretatt registreringen, måttet stole på det som har stått på skjemaene som er mottatt fra ververne.

SOS Rasisme mener også at det er fullt tillatt for andre å melde inn personer mellom 15 og 26 år. Et hovedmedlem kan melde inn familiemedlemmer mellom 0 og 26 år. Dette er ikke i strid med barnelovens § 32.

Regelen om familiemedlemskap må forstås slik at den skiller mellom kollektiv og individuell innmelding. Familien må betraktes som en enhet som meldes inn individuelt.

En fosterfar må kunne melde inn sine fosterbarn, og en bror må kunne melde inn sine søsken, så lenge de er i samme husstand. Dersom LNU ikke var enig i denne forståelsen, burde de ha tatt dette inn i retningslinjene. LNU har imidlertid vært kjent med måten SOS Rasisme har praktisert reglene på i lang tid, uten at de har reklamert. Dette må anses som en form for "tålt bruk" og aksept av SOS Rasisme sin praksis.

Når det gjelder bruken av de tildelte midlene, er det sentralledet som er part i saken og ikke lokallagene. Det er derfor sentralledets bruk av pengene som er avgjørende i saken.

Gjennomgangen av konto 4600 viser hvordan pengene er brukt og at alt, med unntak av de 5 prosentene som sentralledet har rett til å beholde, er fordelt til lokallagene.

Frifondmidlene ble også plassert på en egen konto og ble betalt ut fra denne. Dette viser at avtalenes hovedforpliktelse er overholdt.

Det er ikke ført bevis for at noen av pengene er overført til Aktivisteiendom AS fra sentralledet. Hva lokallagene, etter at de har mottatt pengene fra sentralledet, har brukt pengene til, har sentralledet ikke hatt innvirkning på og vedkommer derfor ikke denne saken.

Det er i denne saken ikke grunnlag for heving, idet avviket på langt nær er i størrelsesorden 10-20 prosent.

I den grad LNU skal ha tilbakebetalt midler, må dette vurderes som et prisavslag. Det kan aldri være riktig å legge til grunn at SOS Rasisme ikke skulle hatt noen støtte.

Når det gjelder et eventuelt restitusjonsoppgjør, må det legges til grunn at alle midlene er forbrukt i lokallagene og derfor ikke finnes i organisasjonen.

SOS Rasisme sin påstand

Prinsipalt: SOS Rasisme org nr. 971 02 4135 frifinnes

Subsidiært: SOS Rasisme org nr. 971 02 4135 frifinnes mot å tilbakebetale et lavere beløp enn angitt i påstanden i stevningen.

For begge tilfeller: SOS Rasisme org nr. 971 02 4135 tilkjennes sakens omkostninger.

Rettenns merknader

Retten behandler først spørsmålet om hvilke rettsregler som regulerer forholdet mellom partene.

Partene er enige om at LNU ikke er et forvaltningsorgan, slik at forvaltningslovens regler ikke kommer til anvendelse. Dette er for øvrig lagt til grunn i en uttalelse fra Lovavdelingen i Justisdepartementet i 2004. Tvisten mellom partene må derfor løses ut fra alminnelige obligasjonsrettslige regler.

Når dette utgangspunktet tas, finner retten det klart at det er retningslinjene for tildeling av Frifond organisasjon for årene 2007 og 2008, som regulerer forholdet mellom partene. Dette kommer klart frem i akseptskjemaene, som SOS Rasisme har undertegnet forut for at stønaden er utbetalt. I disse skjemaene har SOS Rasisme bekreftet at midlene vil bli forvaltet i tråd med retningslinjene og har slik sett også akseptert at dette regelsettet skal regulere forholdet til LNU. Dersom SOS Rasisme hadde reservert seg i forhold til disse retningslinjene ville organisasjonen ikke fått utbetalt støtte fra Frifond organisasjon.

SOS Rasisme har gjennom hele saksforberedelsen og under hovedforhandlingen lagt an en heller rigid kontraktsmessig synsvinkel, basert på at retten har til behandling tre kontraktsforhold som gjelder ytelse mot ytelse. En slik vinkling kan etter rettens vurdering lett føre til at en taper av syne sakens sentrale poenger.

Rettenns syn er at denne saken gjelder utdeling av tilskudd, basert på at mottakeren oppfyller kriterier, som er fastlagt på forhånd. Slik sett har saken paralleller til andre tilskuddordninger, både i offentlig og privat virksomhet.

Det som også er særegent i denne saken er at SOS Rasisme også er medlem i LNU, og har derfor også vært med på vedtagelsen av retningslinjene som ligger til grunn for tildeling av midlene. SOS Rasisme sitter derfor på begge sider av bordet i denne saken, noe som også må få betydning når det skal vurderes hvilken kjennskap de sentrale personene i organisasjonen hadde til regelverket og hvordan de øvrige medlemsorganisasjonene i LNU og LNU sentralt forsto og praktiserte disse.

Retten legger etter dette til grunn at saken må løses ut fra en tolking av retningslinjene for de to årene tildelingen gjelder, og disse må videre utfylles med alminnelige kontraktsrettslige regler der dette fremstår som naturlig og nødvendig.

Retningslinjenes pkt 15 regulerer krav om tilbakebetaling. Retten har fått seg forelagt retningslinjene fra årene 2005 til 2008, og bestemmelsen har i perioden hatt følgende ordlyd:

Ved mislighold av midler, ved midler som er gitt på falsk grunnlag eller ved mangelfull rapportering på Frifond organisasjon, kan LNU kreve tilskuddet tilbakebetalt fra mottakerorganisasjonen.

Retten legger til grunn at det her foreligger tre selvstendige og alternative grunnlag for å kreve tilbakebetaling av tilskuddet.

For det første kan tilskuddet kreves tilbakebetalt der det kan påvises mislighold av midler.

For det andre kan tilskuddet kreves tilbakebetalt der det kan påvises at midler er gitt på falsk grunnlag. Retningslinjenes pkt. 11, som har overskriften falske opplysninger, har følgende ordlyd:

Dersom søker bevisst har gitt LNU feil opplysninger om organisasjonen eller organisasjonens forvaltning av Frifond-midlene, vil LNU anse at tilskuddet er gitt på falsk grunnlag (se "Rett til innsyn", "Tilbakeholdelse av tilskudd" og "Krav om tilbakebetaling".)

I dette alternativet ligger at LNU kan kreve tilbakebetaling av tilskuddet der mottakeren av tilskuddet bevisst har gitt uriktige opplysninger om organisasjonen eller bevisst har gitt uriktige opplysninger om organisasjonens forvaltning av Frifondmidlene.

For det tredje kan tilskuddet kreves tilbakebetalt der det foreligger mangelfull rapportering fra mottakeren av Frifondmidlene. Dette grunnlaget har ikke vært anført fra LNU sin side og retten går derfor ikke nærmere inn på dette.

1. Falske opplysninger om organisasjonen.

Retten behandler først spørsmålet om SOS Rasisme bevisst har gitt LNU uriktige opplysninger om organisasjonen. Dette knytter seg til anførselen om at SOS Rasisme har angitt for høyt medlemstall i organisasjonen og om at det er oppgitt for mange lokallag.

1.1. Uriktig medlemstall

I henhold til retningslinjenes pkt. 4, er det to sentrale opplysninger som skal gis når det søkes om tildeling av midler fra Frifond organisasjon, nemlig antall tellende medlemmer i grunnlagsåret, og antall tellende lokallag i grunnlagsåret. Videre er det krav om at det skal vedlegges dokumentasjon for de gitte opplysningene.

For søknadsåret 2007 er det medlemstallet pr. 31. desember 2005 som skal oppgis, og for søknadsåret 2008 er det medlemstallet pr. 31. desember 2006 som skal oppgis. I søknaden

for 2007 har SOS Rasisme opplyst at antallet tellende medlemmer var 37 873, mens det i søknaden for 2008 var oppgitt 38 935.

I vedlegg 1 til søknaden har SOS Rasisme krysset av for at organisasjonen også har søkt om tilskudd fra Fordelingsutvalget. LNU har opplyst at dette ble tatt med i søknaden for at tallene, som var oppgitt til Fordelingsutvalget, kunne legges til grunn for LNU sin behandling av søknadene om Frifondmidlene. Dette ble gjort fordi LNU la til grunn at reglene, som regulerte Fordelingsutvalgets fastsettelse av tellende medlemmer og lokallag, var sammenfallende med de reglene som gjaldt for LNU sin tildeling av Frifondmidler. Dette var en forståelse av tildelingsreglene som retten legger til grunn at også SOS Rasisme var vel kjent med.

Når dette legges til grunn vil også Fordelingsutvalgets forståelse av, og praktisering av, regelverket få betydning for rettsforholdet mellom SOS Rasisme og LNU. Retten kommer nærmere tilbake til dette nedenfor.

SOS Rasisme har opplyst at medlemsregisteret for 2005 ikke lenger finnes, verken i papirutgave eller i elektronisk form. Det er ikke opplyst nærmere når registrene ble makulert/ødelagt eller hva som var bakgrunnen for dette. Retten finner disse opplysningene svært lite troverdige, og viser til at SOS Rasisme, allerede i tilsvaret, som er datert 6. september 2010, anførte at det var medlemslistene for årene 2005 og 2006 som var avgjørende for saken. Det ble ikke da, og heller ikke før på tampen av hovedforhandlingen, og etter at retten hadde pålagt organisasjonen å fremskaffe medlemslistene, opplyst at medlemslisten for 2005 ikke lenger fantes. SOS Rasisme har på denne måten fratatt både retten, LNU, og for øvrig også andre støttegivere, muligheten til å foreta en nærmere kontroll av riktigheten av det som er blitt anført både under saksforberedelsen og under hovedforhandlingen. Tvilsrisikoen som her vil kunne oppstå med hensyn til riktigheten av medlemslistene må etter dette helt klart gå utover SOS Rasisme.

Det som er sagt om grunnlagsåret 2005 må også gjelde for året 2006. For dette året skal medlemslistene fortsatt være tilgjengelige, men LNU har opplyst at disse er fremlagt i bearbeidet form, og at det derfor ikke kan utelukkes at de har vært manipulert for å fremstå i et bedre lys.

Etter rettens vurdering har LNU, både i henhold til bestemmelsen i retningslinjene og også i henhold til reglene i tvisteloven om fremleggelse av bevis, krav på å få tilgang til medlemslistene i ubearbeidet form. Den usikkerhet som også her oppstår med hensyn til ekthet må også få betydning for hvem av partene som skal bære bevisbyrden i saken.

Bevisføringen knyttet til antall tellende medlemmer har i det alt vesentlige vært knyttet til gjennomgang av medlemslister for 2008. Spørsmålet blir derfor om de funn som er gjort i

disse medlemslistene kan si noe om hvordan antallet tellende medlemmer var ført i medlemslistene for 2005 og 2006.

Som det vil komme frem av bevisvurderingen nedenfor legger retten til grunn at SOS Rasisme har ført medlemslistene på samme måte i alle disse årene, og at forhold som det kan føres bevis for har funnet sted knyttet til medlemslistene for 2008 også må ha blitt utført tilsvarende i 2005 og 2006. Den usikkerhet som vil kunne gjenstå, må løses ved bruk av bevisbyrdereglene, slik retten har redegjort for ovenfor.

1.1.2. Tellende medlemmer

Retten tar utgangspunkt i at det kun er såkalte tellende medlemmer som vil utløse støtte. Definisjonen på tellende medlem er inntatt i retningslinjenes pkt 4 slik:

Med tellende medlem menes en person som per 31. desember i grunnlagsåret er under fylte 26 år og individuelt og frivillig har meldt seg inn i en organisasjon. Medlemmet skal ha betalt kontingent for grunnlagsåret.

Denne ordlyden er for øvrig helt sammenfallende med § 6 i forskriften som regulerer Fordelingsutvalgets virksomhet.

LNU har anført at retningslinjene her må forstås slik at et tellende medlem må ha meldt seg inn i organisasjonen individuelt og frivillig. Det eneste unntaket er for barn under 15 år, der barnets verge kan melde inn barnet.

SOS Rasisme har anført at alle i en familie, uansett alder, kan melde inn alle øvrige i familien som er under 26 år. Sentralt i argumentasjonen fra SOS Rasisme står bruken av begrepet familiemedlemskap. Dette er et begrep som ikke er brukt, verken i retningslinjene eller i forskriften. SOS Rasisme har anført at familien må ses på som en enhet og at dette må få betydning når retningslinjene og forskriften skal tolkes.

Retten tar utgangspunkt i retningslinjenes ordlyd. Det fremkommer entydig av ordlyden at et tellende medlem skal ha meldt seg inn individuelt og frivillig. Denne formuleringen er klart i tråd med uttalelsene i Stensrudutvalget, som retten har sitert tidligere. Etter rettens vurdering gir dette uttrykk for gjeldene rett på dette området. Denne forståelsen fremgår også klart av barnelovens § 32, der det entydig er slått fast at når barnet har passert 15 år skal det selv avgjøre om det vil melde seg inn eller ut av foreninger.

Når det så gjelder barn under 15 år, har det vært akseptert at verger kan melde disse inn i lag og foreninger. Andre enn verger har ikke denne muligheten, og søsken kan derfor ikke melde hverandre inn i en organisasjon.

Den tolkingen av regelverket SOS Rasisme har fremført i saken fremstår derfor så søkt, at retten har vanskelig for å tro at organisasjonen virkelig har ment at deres tolking av reglene kunne være holdbar.

Retten legger uansett til grunn at SOS Rasisme, også forut for år 2005, var klar over hvordan LNU tolket regelverket og at dette var i tråd med den forståelsen som retten har lagt til grunn ovenfor. SOS Rasisme måtte da også vite at når anvendte retningslinjene slik de selv har anført, så var de klar over at det ble meldt inn medlemmer som ikke fylte kravene til tellende medlemmer, slik dette ble tolket av LNU og de øvrige medlemmene i denne organisasjonen.

SOS Rasisme har anført at også andre organisasjoner har tolket regelverket på samme måte, men det er ikke ført noe bevis for dette. LNU sine representanter opplyste i sine forklaringer at de øvrige medlemsorganisasjonene la til grunn den samme forståelsen av hva som var et tellende medlem og rapporterte i tråd med dette. Retten legger til grunn at SOS Rasisme også var klar over dette, og at organisasjonen, ved å rapportere som den gjorde, bevisst oppga et høyere antallet tellende medlemmer enn det som reelt sett var tellende medlemmer.

Dette førte igjen til at SOS Rasisme fikk flere tilskuddskroner enn organisasjonen skulle hatt. SOS Rasisme var også klar over at det var en fast pott som skulle fordeles på de som søkte om midler fra Frifond organisasjon, og at det oppblåste medlemstallet førte til at de øvrige medlemsorganisasjonene i LNU, og øvrige stønadsberettigede, fikk mindre støtte enn de i realiteten hadde krav på.

1.1.3. For hvilket år gjelder innbetalt kontingent

Det neste spørsmålet som må avklares er hvilket, eller hvilke, år den innbetalte medlemskontingenten gjelder for. Uenigheten mellom partene går på hvordan det forholder seg med personer som melder seg inn i organisasjonen og betaler kontingent i andre halvår, de såkalte 1. juli-medlemskapene.

LNU har anført at en kontingentinnbetaling kun gjelder for et år om gangen, også for de som melder seg inn etter 1. juli, mens SOS Rasisme har anført at medlemmer som melder seg inn etter dette tidspunktet og betaler kontingent, har medlemskap i organisasjonen ut innmeldingsåret og hele det påfølgende året

Sentralt i SOS Rasisme sin argumentasjon er det såkalte kampanjemedlemskapet. SOS Rasisme har anført at dette er en kombinasjon av familiemedlemskap, slik organisasjonen har tolket innholdet i dette, og 1. juli-medlemskap. SOS Rasisme har fremlagt et verveskjema, som eksempel, der det fremgår følgende:

Medlemskapet koster 10 kr for hele 2006 og 2007, også for alle de i din familie som er under 26 år.

SOS Rasisme har i brev av 23. oktober 2009 til LNU opplyst at kontingentregimet for 2008 var følgende:

- Startmedlemskap kr. 10
- Under 26 år kr. 25,-
- Over 26 år kr. 50,-
- Familiemedlemskap kr. 100,-.

I dette brevet er ikke det såkalte kampanjemedlemskapet nevnt. Imidlertid er det i brev av 8. desember 2004 til Fordelingsutvalget opplyst at landstyremøtet i mars samme år vedtok tilvarende kontingentstørrelser for personer under og over 26 år og familiemedlemskap, slik det er beskrevet ovenfor. I tillegg ble det vedtatt:

” Kampanje- og starttilbudsmedlemskap på kr. 10,- fortsetter”.

I § 8 i forskriften som regulerer Fordelingsutvalgets tildeling av midler fremgår følgende:

Med årskontingent menes et beløp som blir betalt for inntil ett kalenderårs medlemskap i en organisasjon. Ved innbetaling må det komme klart frem hvilket år og hvem årskontingenten gjelder for.

Kontingenten kan ikke være betalt tidligere enn et halvår før grunnlagsåret, og skal betales for et år av gangen. Ved nyinnmelding i siste halvår, kan likevel kontingent for innmeldingsåret og første hele medlemsår betales samtidig.

Retten tar utgangspunkt i at det ikke var noe krav til størrelsen på kontingenten i 2005 og 2005. Det må imidlertid legges til grunn at når SOS Rasisme har vedtatt hvilken årskontingent som skal gjelde, så har organisasjonen også plikt til å legge disse satsene til grunn når antallet tellende medlemmer skal innmeldes til Fordelingsutvalget og LNU.

Dette må bety at den minste årskontingenten som kan legges til grunn er kr. 10,-. SOS Rasisme kan derfor ikke høres med at innbetalingen på kr. 10,- gjelder for innbetalingsåret og det påfølgende året, slik at årskontingenten kan settes til kr. 5,-.

Forskriftens § 8 annet ledd, siste punktum kan ikke forstås på annen måte enn at to årskontingenter kan betales samtidig, dersom innmelding i organisasjonen skjer i andre halvår. Følgene av dette var at det skulle vært innkrevd kr. 20,-, som i så fall ville dekke medlemskap for verveåret og det påfølgende år.

Medlemmene som betalte kr. 10,- i andre halvdel, skulle derfor bare vært ført som tellende medlem for det året innbetalingen ble foretatt.

Den praktiseringen av regelverket som SOS Rasisme her har lagt til grunn, har ført til at det er blitt registrert for mange antall tellende medlemmer, både i 2005 og 2006. Også her legger retten til grunn at SOS Rasisme var godt kjent med hvordan både Fordelingsutvalget og LNU forsto regelverket, og SOS Rasisme forsto da også at denne måten å oppgi tellende medlemmer på førte til at antallet medlemmer ble blåst opp, med den konsekvens at støtten til de øvrige medlemsorganisasjonene i LNU og andre stønadsberettigede ble redusert.

Retten legger etter dette til grunn at SOS Rasisme, gjennom en gjennomgående og bevisst feiltolkning av regelverket, har ført opp et betydelig antall tellende medlemmer som ikke skulle ha vært oppgitt i søknadsgrunnlaget.

1.1.4 Øvrige feil i medlemslistene

Assisterende generalsekretær Synnøve Seljeflot gikk under hovedforhandlingen gjennom funn som var gjort i medlemslistene fra 2008.

Retten finner at det er sannsynliggjort at samme person er ført opp som tellende medlem flere ganger. Videre er det påvist tilfeller der tellende medlemmer er oppgitt uten fornavn. Det er også påvist en rekke tilfeller der adressene som er oppgitt ikke finnes. Det er også påvist en rekke medlemmer med etternavn som i følge Statistisk sentralbyrå, ikke finnes eller det bare er få som bærer i Norge.

I et eksempel er det oppført 28 tellende medlemmer i en mindre enebolig i Horten, som vitterlig umulig kunne ha huset alle disse. Huseieren forklarte for øvrig at han var fullstendig ukjent med de personene som i følge medlemslisten skulle hatt sin bopel på eiendommen. Det er også påvist at personer er ført opp med adresser som påviselig ikke stemmer. Retten finner ikke grunn til å gå nærmere i detalj når det gjelder forholdene som er beskrevet ovenfor. Eksempelene som ble gjennomgått av Seljeflot ga retten et klart inntrykk av at medlemslistene fra dette året var slik at det ikke var mulig å feste lit verken innhold eller omfang.

Retten finner likevel grunn til å påpeke at enkelte av feilene må ha sin forklaring i at søknadsskjemaene har vært fylt ut på en måte som har gjort at de har vært vanskelige å tyde. Det er imidlertid helt klart SOS Rasisme sitt ansvar å sørge for at det er reelle personer, som fyller kravene som tellende medlemmer, som føres inn i medlemsregisteret. SOS Rasisme kan derfor ikke høres med at registreringen sentralt i organisasjonen er utført av personer med mangelfull kjennskap til norske navn. Organisasjonen kan heller ikke høres med at den måtte stole på, og legge til grunn, opplysningene som kom fram på

verveskjemaet. Så lenge medlemsregistreringen ble gjort sentralt, er det sentralledet i organisasjonen som har ansvaret for at medlemsregisteret er korrekt.

Bevisførselen har for øvrig vist at verving og vervekampanjer var initiert fra sentralt hold, og det ble også instruert hvordan vervingen skulle foregå. Sentralledet i organisasjonen hadde derfor en helt klar plikt til å kontrollere at det som ble ført inn i medlemsregisteret var korrekt. I det minste var det organisasjonens klare plikt å sørge for at medlemsregisteret ble gjennomgått og kontrollert opp mot retningslinjene, før antallet tellende medlemmer ble oppgitt til Fordelingsutvalget og deretter til LNU.

I følge Kjell Gunnar Larsen var det Bjarne Stokke som hadde ansvaret for medlemsregisteret. Stokke har vært påberopt som vitne i saken, men har etter rettens vurdering bevisst unndratt seg å møte for å forklare seg om disse sentrale spørsmålene i saken. Dette har han gjort ved å gjøre seg utilgjengelig, og det kan derfor bare spekuleres hva som er årsaken til dette. Retten har derfor fått liten eller ingen informasjon om hvordan verveskjemaene og medlemslistene ble behandlet. Retten sitter likevel tilbake med et klart inntrykk av at det som lå bak både organisasjonens tolking av regelverket, instruksene ved verving og registreringen av medlemmer, var styrt av behovet for å få et så høyt medlemstall som mulig. Målet må derfor ha vært å få mest mulig uttelling fra ulike støtteordninger, der støtten økte i takt med antallet tellende medlemmer. Fokuset på størrelsen på tilskuddene har derfor gått på bekostning av kravet om å gi riktige opplysninger.

I tillegg til forholdene som retten har gjennomgått ovenfor, har SOS Rasisme også gitt ulike antall tellende medlemmer til ulike stønadsgivere. Også dette tilsier at medlemslistene ikke er til å stole på. Det samme kan sies om SOS Rasisme sin bruk av de samme listene.

Ytterligere viser regnskapene for 2008 at SOS Rasisme kun har inntektsført kontingentinntekter på ca. kr. 270.000,-. Dersom dette tallet sammenholdes med antallet medlemmer SOS Rasisme har oppgitt for det samme året, vil kontingenten det enkelte medlem har betalt nødvendigvis være under kr. 10,-, som er den minste kontingenten som i henhold til SOS Rasisme sine egne dokumenter kan kreve. Selv om alle medlemmene betalte såkalt kampanjekontingent på kr. 10,-, ville det oppgitte medlemstallet måtte medføre at den samlede innbetalte kontingenten skulle vært høyere. Dette bygger også opp under rettens standpunkt om at medlemslistene ikke er til å stole på, og at de inneholder langt flere navn enn det som er reelle medlemmer.

1.2. Tellende lokallag.

For søknadsåret 2007 har SOS Rasisme oppgitt at organisasjonen hadde 102 tellende lokallag ved utgangen av grunnlagsåret 2005, og 129 tellende lokallag ved utgangen av 2006, som var grunnlagsår for søknaden i 2008.

I retningslinjenes pkt 4 er tellende lokallag definert slik:

Med tellende lokallag menes et lag som er en selvstendig enhet i organisasjonen, som har vedtekter, minst fem tellende medlemmer og et eget styre valgt av og blant medlemmene.

LNU har foretatt en gjennomgang av SOS Rasisme sine lokallag for 2008. For dette året har SOS Rasisme oppgitt 279 lokallag, som er bekreftet av revisor.

Assisterende generalsekretær Seljeflot redegjorde under hovedforhandlingen også for gjennomgangen som LNU hadde foretatt knyttet til lokallagene i SOS Rasisme. Gjennomgangen viste at 40 av lokallagene ikke tilfredstilte kravet om at det skulle ha minst 5 tellende medlemmer under 26 år. Videre er det 5 av lokallagene som ikke har etterkommet kravet om å levere årsrapport, slik kravet fra Fordelingsutvalget er. Det ble også avdekket at i 91 av lokallagene var lederen av laget ikke medlem i laget, og i ytterligere 27 av lagene var verken leder eller kasserer medlem. I ytterligere 47 lokallag var bare et av styremedlemmene medlem av lokallaget.

Det som kom frem i denne gjennomgangen ble i det alt vesentlige bekreftet gjennom vitneførselen, der en rekke av vitnene både var usikre på hvilke lokallag de var eller hadde vært medlemmer i og likeledes var flere også usikre på hvilke tillitsverv de hadde hatt i bestemte lokallag og enkelte var også usikre på om de i det hele tatt hadde hatt medlemsverv i lokallag de var oppførte i.

Etter rettens vurdering måtte være åpenbart for ledelsen i SOS Rasisme at de fleste av lokallagene, som er omfattet av de manglene som er påpekt ovenfor, ikke tilfredstilte kravene som er oppstilt i retningslinjene. Når organisasjonen likevel har meldt disse lokallagene inn som tellende lokallag til støttegiverne, må dette ha vært gjort for å få økt økonomisk støtte. På samme måte som når det gjaldt antall tellende medlemmer, finner retten at organisasjonen bevisst har søkt å stable på beina så mange lokallag som mulig for å den måten å generere mest mulig støtte.

Også her legger retten til grunn at funnene i listene for 2008 også har overføringsverdi til de to aktuelle grunnlagsårene, og retten legger til grunn at ledelsen i SOS Rasisme også i denne perioden har hatt et bevisst forhold til å skaffe mest mulig støtte til organisasjonen, vel vitende om at lokallagene de søkte støtte for ikke tilfredstilte kravene som gjaldt.

Retten er derfor kommet til at det også når det gjelder antall tellende lokallag er gitt bevisst uriktige opplysninger til LNU, og som har medført at organisasjonen har mottatt mer støtte enn de i utgangspunktet hadde krav på.

Retten finner at det ikke er nødvendig å vurdere hvorvidt SOS Rasisme bevisst har gitt uriktige opplysninger om forvaltningen av Frifondmidlene. En slik gjennomgang er ikke nødvendig for å avgjøre saken, og retten viser til det som følger nedenfor om mislighold av Frifondmidlene.

2. Mislighold av Frifondmidlene.

Innledningsvis vil retten bemerke at ordlyden i retningslinjene tilsier at tilbakebetaling av tilskudd kan kreves ved ethvert mislighold. Etter rettens vurdering må det her legges inn et krav om vesentlighet. Krav om tilbakebetaling av midler er et alvorlig inngrep og det må kreves at misligholdet er av en viss størrelse og omfang, før tilbakebetaling kan finne sted.

Det sentrale ankepunktet fra LNU er at SOS Rasisme har anvendt en større del av de tildelte midlene i sentralleddet enn det som er forutsetningen for tildelingen.

Retten tar utgangspunkt i at Frifondmidlene skal fordeles til, og brukes i organisasjonens lokallag. Dette kommer klart fram i retningslinjene, og da særlig pkt. 2. Her er det angitt følgende:

Gjennom Frifond organisasjon skal LNU fordele midler til lokallag og grupper som er tilknyttet en nasjonal frivillig organisasjon. Målgruppe for LNUs viderefordeling av midler er alle organiserte aktiviteter som er relatert til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt.

I pkt. 5 fremkommer videre:

Når en nasjonal organisasjon har mottatt tilskudd fra LNUs forvaltning av Frifond organisasjon, skal mottakerorganisasjonen fordele midlene vider til sine lokallag uten unødig opphold.

Retten legger etter dette til grunn at det ikke kan herske noen som helst tvil om at Frifondmidlene skal benyttes i lokallagene som er tilknyttet SOS Rasisme. Ved tildelingen av midlene fra departementet er det imidlertid forutsatt at LNU kan benytte en prosent av de tildelte midlene til administrasjon, og videre at sentralleddet i organisasjoner som mottar støtte fra LNU kan benytte inntil 5 prosent av tilskuddet som mottas til å administrere ordningen.

Retten må etter dette vurdere om SOS Rasisme sin forvaltning for årene 2007 og 2008 er i strid med retningslinjene, ved at en større del av det som er forutsatt blir disponert i sentralledet eller ved at tildelte midler ikke forvaltes i tråd med forutsetningen.

Ut fra bevisføringen legger retten til grunn at det er en klar forutsetning for tildeling av midlene at disse fullt og helt skal disponeres av lokallagene, og at sentralledet ikke skal kunne påvirke bruken av midlene. Forutsetningen er videre at midlene skal anvendes til lokal aktivitet. Når det gjelder den konkrete anvendelsen av midlene, står imidlertid lokallagene svært fritt.

Bevisføringen har vist at sentralledet i SOS Rasisme har disponert over større deler av Frifondmidlene enn de 5 prosentene som kan brukes til å administrere ordningen.

Retten peker for det første på vervekampanjen Operasjon Tyngdepunkt. Midlene som er gått med til denne vervekampanjen kan ikke anses å være brukt lokalt. Vervingen har i betydelig grad skjedd ved at vervegrupper ble opprettet av sentralledet, og disse ble sendt til ulike festivaler og arrangementer landet rundt. Medlemmer som ble vervet på denne måten, ble plassert i lokallag etter sentralledets forgodtbefinnende. SOS Rasisme har i tilknytning til dette anført at det var opp til sentralledet å plassere vervede medlemmer i et lokallag, uavhengig av hvor medlemmet hadde sin adresse eller oppholdssted. Deretter fikk det bli opp til medlemmet å enten melde seg ut, eller be om å bli flyttet, vedkommende ikke var fornøyd med laget vedkommende var plassert i. Denne holdningen og praksisen kan forklare at lokallaget i Haugesund hadde nærmere 6000 medlemmer, hvorav godt under 400 hadde adresse i Haugesund.

At de fleste, som ble innmeldt på denne måten, forholdt seg passive, kan tyde på at de ikke var klar over at de var med i noe lokallag, og slik sett hadde rettigheter i henhold til dette.

Retten legger til grunn at de aller fleste som ble vervet til SOS Rasisme så på seg selv som rene støtte-medlemmer, og ikke som medlemmer som skulle delta aktivt i virksomheten i organisasjonen gjennom lokallag. Dette er for så vidt ikke ukjent i det frivillige organisasjonslivet, men omfanget i denne saken er etter rettens vurdering helt spesielt. Måten vervingen har skjedd på kan mer sammenlignes med å samle inn underskrifter til en god sak, og ikke å skaffe seg medlemmer som skulle arbeide aktivt for organisasjonen. Et av vitnene opplyste at han, når han vervet, spurte potensielle medlemmer om de var mot rasisme. Svarte de bekreftende på dette, ble de bedt om å skrive seg på vervelisten og betale 10 kroner. De ble også bedt om å føre på andre familiemedlemmer, i tråd med det som sto på verveskjemaet, og som retten har drøftet ovenfor knyttet til kampanjemedlemskap. Det fremstår derfor for retten som om hensikten med vervekampanjene kun var å skaffe så mange medlemmer som mulig, og slik sett generere flere kroner til organisasjonen gjennom støtteordningene. Slik sett er det betegnede at det i 2008 kun er inntektsført ca. kr. 270 000,- i kontingent, mens medlemsmassen og det

oppgitte antall lokallag, det samme året, har generert støtte på nærmere 5 millioner kroner, bare fra LNU.

Videre har bevisføringen vist at ansatte i organisasjonen som arbeidet i sentralledet ble lønnet gjennom midler fra lokallagene.

Likeledes er det ført bevis for at sentralledet holdt tilbake Frifondsmidler, som er brukt som reisestøtte. Dette er riktignok midler som er brukt til reisestøtte for medlemmer i lokallag, men bruken er likevel i strid med forutsetningene for tildeling av Frifondmidler, som krever at midlene også skal disponeres lokalt, uten innblanding fra sentralledet.

Et annet tilfelle, som er gjennomgått av assisterende generalsekretær Seljeflot, er disposisjonene som er foretatt i lokallaget i Kristiansand.

I desember 2007 mottok dette lokallaget kr. 193 222,- i Frifondstøtte. Den 22. januar 2008 ble lokallagets fordring mot Aktivisteiendom AS overført til sentralledet. Revisor har i brev til LNU opplyst at lokallaget har overdratt to fordringer på henholdsvis 175 000,- og kr. 125 000,-. Den 19. mai 2008 ble det så overført kr. 53 517,90, grunnet nedleggelse av lokallaget. I rapporten til Fordelingsutvalget for 2008 har imidlertid SOS Rasisme oppgitt at det samme lokallaget i Kristiansand står oppført med 1 675 medlemmer, hvorav 1 472 er oppgitt som tellende medlemmer. Lokallaget må derfor ha gjenoppstått etter kort tid og i løpet av få måneder fått en betydelig medlemsmasse.

Retten legger til grunn at de alt vesentlige av midlene som er overført fra lokallaget er Frifondsmidler. Dersom det virkelig har seg slik at lokallaget ble nedlagt, slik det er opplyst, for deretter å gjenoppstå, så hadde sentralledet en klar plikt til å tilbakeføre den delen av de overførte midlene som var Frifondstøtte. Hvor stor andel dette utgjorde burde det være enkelt å avklare ved en gjennomgang av lokallagets regnskaper. Når disse midlene ikke er ført tilbake til lokallaget, men er disponert av sentralledet, er dette etter rettens vurdering mislighold knyttet til bruk av Frifondsmidlene.

Det er videre ført bevis for at flere lokallag har lånt ut penger til Aktivisteiendom AS, som er et eiendomsselskap, heleid av SOS Rasisme.

Simon Oliver Ommundsen opplyste i sin vitneforklaring at han var aktiv i lokallaget i Bergen fra 2006-2008. I 2007/2008 var han kasserer og opplyste at laget fikk utbetalt ca kr. 140 000,- i Frifondstøtte i desember 2007. I januar 2008 fikk laget forespørsel og å skyte inn midler i Aktivisteiendom AS. Ommundsen forklarte at han i utgangspunktet var skeptisk til dette, men at laget etter hvert lot seg overtale av Kjell Gunnar Larsen. Det ble etter dette ytt et lån på kr. 100 000,-. Ommundsen opplyste at lokallaget på dette tidspunktet hadde en disponibel kapital på ca. kr. 200 000,-, og han antok derfor at deler av midlene som ble lånt til Aktivisteiendom AS stammet fra de tildelte Frifondsmidlene.

Retten legger etter dette til grunn at i alle fall deler av Frifondsmidlene er disponert til bruk for Aktivisteiendom AS. Selv om tanken bak opprettelsen av et eget eiendomsselskap kan fremstå som fornuftig for SOS Rasisme som organisasjon, er likevel bruken av Frifondsmidlene til dette formålet i strid med forutsetningene for tildelingen, noe sentralledelsen måtte være klar over. Og dersom det var grunnlag for tvil hos ledelsen, ville dette spørsmålet lett kunne avklares med LNU.

SOS Rasisme har anført at dette er disposisjoner som lokallagene selv har gjort, og som ligger utenfor sentralledets kontroll. Dette argumentet mister imidlertid sin gyldighet når bevisføringen har vist at det var Kjell Gunnar Larsen som overtalte de tillitsvalgte i lokallaget til å låne pengene til Aktivisteiendom AS.

Etter rettens vurdering må det også stilles spørsmål med den demokratiske oppbyggingen av organisasjonen SOS Rasisme. Bevisføringen har vist at det kun er en håndfull personer som går igjen i de sentrale ledd i organisasjonen og i de større lokallagene. Dette er i utgangspunktet heller ikke helt ukjent i frivillige organisasjoner, der ildsjeler går igjen år etter år og deltar i flere deler av organisasjonen. Det som imidlertid er bekymringsfullt i SOS Rasisme er at de aller fleste, som organisasjonen definerer som medlemmer, i realiteten er fratatt muligheten til å påvirke beslutninger i organisasjonen. Dette kommer særlig klart fram på måten medlemmene registreres på, der store deler av medlemsmassen er plassert i lokallag langt fra stedet der de bor og oppholder seg. Retten kan ikke se denne praksisen, som er opplyst å være helt bevisst, på annen måte enn at den sentrale ledelsen ønsker å holde store deler av organisasjonen borte fra de organer der beslutninger blir tatt, samtidig som sentralledet kan kanalisere betydelige deler av den offentlige støtten til utvalgte lokallag. Når slike hensyn blir styrende, er det vanskelig å kalle organisasjonen demokratisk.

Retten er etter dette kommet til at SOS Rasisme har forholdt seg på en slik måte at det er grunnlag for å kreve tilbakebetaling av utdelte Frifondmidler.

Som retten har beskrevet ovenfor legges det til grunn som bevist at SOS Rasisme har misligholdt forvaltningen av midlene, samt at organisasjonen bevisst har gitt LNU, og for øvrig også andre støttegivere, uriktige opplysninger om organisasjonen. Begge disse forholdene gir hver for seg grunnlag for å kreve tilbakebetaling.

Etter å ha gjennomgått dokumentene som er fremlagt for retten og hørt parter og vitner i saken, sitter retten tilbake med det klare inntrykk av at et av de overordnede målene med SOS Rasisme har vært å skaffe til veie så mange medlemmer som mulig og å organisere så mange lokallag som mulig. Flere av vitnene uttalte at det var betydelig press fra sentralt

hold for å verve medlemmer. Dette er i utgangspunktet helt legitimt, så lenge en holder seg innenfor de reglene som gjelder. SOS Rasisme har imidlertid tøyd regelverket langt utenfor det som måtte framstå som riktig, og dette har de sentrale medlemmene i organisasjonen vært fullstendig klar over. Videre må også de sentrale personene i organisasjonen ha vært klar over at medlemslistene ble ført på en måte som gjorde at de ikke ga et riktig bilde av realiteten, og derfor også førte til at organisasjonen mottok mer i støtte enn den hadde krav på.

SOS Rasisme har, både i forhold til medlemslistene og bruken av Frifondmidlene, opplyst at de har forholdt seg til revisor, og stolt på de opp undersøkelser og vurderinger som er gjort fra hans side. Til dette er det å bemerke at SOS Rasisme har et selvstendig ansvar for å sørge for at grunnlagsmaterialet er korrekt og at tolkingen av regelverket var forsvarlig. Hvorvidt revisors undersøkelser i denne saken har vært grundig nok, har retten ikke tilstrekkelig grunnlag for å vurdere, men det som i alle fall er klart, er at revisor har måttet bygge sine vurderinger på materiale som ble framskaffet av SOS Rasisme.

I tillegg til det retten tidligere har bemerket om bevisvurderingen, er det også grunn til å peke på at forhold som er påvist av flere vitner, knyttet til stønader fra andre støttegivere enn LNU, i stor grad underbygger de forhold som retten har funnet bevist i denne saken.

SOS Rasisme har anført at dersom retten skulle komme til at vilkåret for å heve avtalen er oppfylt, så er det reklamert for sent, slik at LNU har tapt sitt krav.

Som retten har påpekt tidligere, blir det noe forfeilet å ukritisk bruke reglene som gjelder for gjensidig bebyrdende kontrakter. Tildelingen av midler fra Frifond organisasjon skjer i stor grad etter de samme prinsipper som gjelder for bl. annet offentlige stønadsordninger, og er i likehet med disse basert på tillit og på at søkeren opptrer lojalt i forhold til regelverket som regulerer tildeling. Det som her kommer i tillegg er at SOS Rasisme, som medlem i LNU, har vært deltaker i prosessen som har ført fram til de vedtatte retningslinjene.

Utgangspunktet for denne saken var at SOS Rasisme, som en av ca 20 andre støttemottakere skulle være gjenstand for rutinekontroll i tråd med regelverkets pkt 12. Imidlertid kom det også inn bekymringsmeldinger fra andre støttegivere. At det av praktiske årsaker ikke ble gjort kontrollbesøk i Haugesund før i august 2009, kan etter rettens vurdering ikke anses som for sen reklamasjon. Etter retningslinjenes pkt. 12, skal det hvert år foretas besøk hos 10 prosent av medlemsmassen. Det må da være opp til LNU å bestemme når på året et slikt besøk avvikles, og LNU kan da ikke bli møtt med innsigelse om for sen reaksjon, dersom kontrollen kommer senere på året.

Ei heller kan retten til å søke tilbakebetaling bli møtt med at LNU skulle ha handlet på grunn av rykter som tilfløt organisasjonen fra andre stønadsgivere. Etter at det første møtet

ble holdt i Haugesund i august 2009, har LNU holdt et fast tak i saken fram til stevning ble tatt ut sommeren 2010.

Retten finner derfor at det ikke er grunnlag for å si at LNU har tapt sin rett gjennom for sent framsatt reklamasjon, verken for året 2007 eller 2008.

Spørsmålet som da gjenstår er om LNU kan kreve hele, eller bare deler av de tildelte midlene tilbake.

Helt sentralt for tildelingen av Frifondmidler for 2007 og 2008 står medlemslistene og listene over lokallag for de to grunnlagsårene. Retten legger til grunn at dersom LNU hadde vært klar over hvilke feil og mangler disse listene åpenbart må ha inneholdt, ville det ikke blitt utbetalt støtte til SOS Rasisme i det hele tatt. Det forhold at LNU nektet å foreta utbetaling for søknadsåret 2009 viser dette klart.

Utbetalingen av støtte for de to aktuelle årene er derfor gjort på sviktende grunnlag, og dette medfører at LNU må stilles i samme rettslige stilling i dag, som den organisasjonen ville vært i dersom den hadde vært klar over sakens faktum da utbetalingen fant sted. Som retten har beskrevet tidligere, så er hele tildelingsordningen basert på tillit mellom organisasjonene som er med i LNU, og når denne tilliten er brutt så ettertrykkelig, så må det være riktig at midlene tilbakeføres og fordeles mellom søkerne som har opptrådt lojalt i henhold til regelverket. I dette ligger at det også må tas hensyn til SOS Rasisme sin opptreden i saken. Som retten har påpekt flere ganger tidligere, måtte de sentrale personene i SOS Rasisme ha vært fullstendig klar over at de oppgitte medlemstall og antall lokallag var for høyt og at støtten som ble utbetalt som følge av dette, også var for høy. Sentrale personer i SOS Rasisme har dermed vært i ond tro da midlene ble utbetalt, og dette tilsier at LNU har krav på å få tilbakebetalt hele tilskuddet.

Som påpekt tidligere er det videre slik at medlemslistene er helt sentrale for hvilken stønad som utbetales. Etter rettens vurdering er det knyttet så store mangler til listene, at disse i liten grad gir grunnlag for å beregne antallet medlemmer. Videre er det slik at SOS Rasisme har sørget for at grunnlagsmaterialet for 2005 helt er unndratt fra en gjennomgang. Det er derfor ikke mulig å fastslå hvilke medlemmer som er reelle, og dette er et forhold som SOS Rasisme må bære ansvaret for alene. Også for 2006 er listene fremlagt i en form, som har gjort det vanskelig å foreta en tilfredsstillende gjennomgang. Dette taler også mot at det kun skal foretas en delvis tilbakebetaling av mottatt støtte.

Retten er etter dette kommet til at vilkårene for å kreve tilbakebetaling av de samlede utbetalinger fra Frifond organisasjon for årene 2007 og 2008 er oppfylt. SOS Rasisme må derfor betale tilbake til sammen kr. 9 708 501.

Saksomkostninger.

Etter det resultat retten er kommet til ovenfor, har SOS Rasisme tapt saken fullstendig og skal i henhold til tvistelovens § 20-2, første og annet ledd betale motpartens saksomkostninger. Retten kan ikke se at unntaket i tredje ledd får anvendelse.

Advokat Brandstad har levert inn omkostningsoppgave på til sammen kr. 819 297, 81, hvorav kr. 163 859,56 utgjør merverdiavgift. Kr. 552 700,- utgjør salær til prosessfullmektigen og resten gjelder reise og oppholdsutgifter til prosessfullmektig, part og vitner. SOS Rasisme sin prosessfullmektig har ikke hatt innvendinger til omkostningsoppgaven.

Retten legger til grunn at de utgifter som er ført opp i omkostningsoppgaven har vært nødvendige for en forsvarlig gjennomføring av saken fra saksøkeren side. Det vises til at det foreligger en omfattende dokumentmengde og det pekes også på at saken ble utatt en gang, like forut for berammet hovedforhandling. For øvrig peker retten på at saksøktets prosessfullmektig har levert inn omkostningsoppgave på kr. 962 000,-.

Omkostningsoppgaven legges etter dette til grunn for avgjørelsen av saksomkostningsspørsmålet.

DOMSSLUTNING

1. SOS Rasisme dømmes til å betale kr. 9 708 501,- kronernimillionersyvhundreogåttetusenfemhundreogen- til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner med tillegg av lovens rente fra 26. mai 2010 til betaling skjer.
2. SOS Rasisme dømmes til å betale saksomkostnader til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner med til sammen kr. 819 297,81- kroneråttehundreognittentusentohundreognittisju- med tillegg av lovens rente fra to uker etter dommens forkynnelse til betaling skjer.

Retten hevet

Svein Åge Skålnes

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.